

19 APR 2010

Samferdselsdepartementet
PB 8010 Dep
0030 Oslo

Vår ref. #/ 155736
Deres ref. 09-585-HK

Oslo, 12.04.2010

Høring om EUs datalagringsdirektiv

Det vises til høringsbrev datert 8. januar 2010 om datalagringsdirektivet. Regjeringen har ved utsendelsen av høringen ikke tatt stilling til om datalagringsdirektivet skal tas inn i norsk rett og åpner gjennom høringen for en bred diskusjon. Redd Barna vil i det følgende komme med innspill til høringsdokumentet og datalagringsdirektivet i lys av barns rettigheter. Dette perspektivet er fraværende i høringsnotatet og vi ber om at dette sikres i det videre lovarbeidet.

Redd Barna arbeider nasjonalt og internasjonalt for samfunnsendringer gjennom å styrke holdninger, kunnskap og strukturer for gjennomføring og overvåking av barns rettigheter i medhold av FNs barnekonvensjon. Vi arbeider for å styrke barns rettigheter i Norge og overvåker brudd på barnerettighetene, med spesielt fokus på sårbare grupper barn. Redd Barna arbeider med barns rett til beskyttelse mot seksuelle overgrep, også i tilknytning til ny teknologi. Redd Barna har fokus på lovgivning, tverrfaglig samarbeid i det kommunale tjenestetilbudet og styrket kompetanse hos fagpersoner som møter barn. Vi er spesielt opptatt av å styrke kompetanse om overgrep hos fagpersoner som møter barn, slik at de kan forebygge barns risikoatferd på nettet og/eller vite hvordan de skal håndtere mistanke om seksuelle overgrep.¹ Redd Barna mener derfor at vurderingen av datalagringsdirektivet sett i lys av barns rett til beskyttelse mot seksuelle overgrep ikke kan vurderes alene og atskilt.

¹ *Er det mitt ansvar? Barnevernets utfordringer i å møte overgrep via nettet.* Silje Berggrav Redd Barna rapport.

Redd Barna har vurdert direktivet i lys av barns rettigheter; både til beskyttelse mot overgrep og til personvern. Redd Barna mener statens forpliktelse til å beskytte barn mot overgrep er vidtrekkende og i noen tilfeller kan settes over hensynet til personvernet. Redd Barna mener imidlertid at departementet spesielt må vurdere effekten av og alternativer til datalagringsdirektivet i bekjempelsen av seksuelle overgrep mot barn. Dette må gjøres før Redd Barna endelig tar stilling til innføringen av direktivet i Norge.

FNs barnekonvensjon

FNs barnekonvensjon er inkorporert i norsk lov gjennom menneskerettsloven og den skal ved motstrid gå foran bestemmelser i annen lovgivning. Det følger av barnekonvensjonen at barnets beste er et grunnleggende hensyn i alle avgjørelser som berører barn, jf. artikkel 3. Dette gjelder både i enkeltsaker og i forhold til barn som gruppe. Prinsippet er etter Redd Barnas mening aktuelt i vurderingen av om datalagringsdirektivet bør innføres.

Barns rett til vern mot vold, overgrep og utnyttelse er en grunnleggende rettighet. De generelle menneskerettighetene beskytter de samme verdiene men barnekonvensjonen antas å gå lengre, fordi barn har behov for særlig vern². I barnekonvensjonen artikkel 19 oppstilles statens forpliktelser i forhold til å beskytte barn mot omsorgssvikt og overgrep fra sine omsorgspersoner. Her heter det at staten er forpliktet til å sette i verk

” (...) alle egnede lovgivningsmessige, administrative, sosiale og opplæringsmessige tiltak for å beskytte barnet.”

Barnekonvensjonen artikkel 34 slår fast at staten er forpliktet til å verne barn mot enhver form for seksuell utnyttelse og seksuelt misbruk. Det følger av bestemmelsen at staten ikke bare er forpliktet til å sette i verk nasjonale tiltak, men også bilaterale og internasjonale tiltak. Norge har også ratifisert tilleggsprotokollen til barnekonvensjonen om salg av barn, barneprostitusjon og barnepornografi som pålegger oss forpliktelser som er relevante for vurderingen av datalagringsdirektivet.

I Norge hvor vi har ressurser til rådighet vil forpliktelsene til å beskytte barn være vidtrekkende, jf. artikkel 4. Myndighetene har plikt til å beskytte barnet også der dette griper inn i barnets og familiens privatliv, slik det kommer til uttrykk i konvensjonens bestemmelser om alternativ omsorg.

Barns rett til privatliv reguleres i konvensjonens artikkel 16; om privatliv, ære og omdømme. Retten til en privat sfære og selv kontrollere når, hvordan og hvor mye informasjon om egen person som spres til andre er et sentralt prinsipp i et demokratisk og fritt samfunn. Vi viser til høringsuttalelsen til Datatilsynet som særlig omhandler retten til personvern, og vi understreker at slike grunnleggende rettigheter også er gyldige for barn.

² *Barnekonvensjonsboka*. Barns rettigheter i Norge s.254, pkt.15.1

Bestemmelsen om rett til privatliv er imidlertid ikke absolutt og inngrep kan tillates der det er basert på lov og ikke framstår som et vilkårlig inngrep, jf. artikkel 16. Det framgår ikke av denne bestemmelsen at inngrepet må være nødvendig og formålstjenelig, men dette følger av andre menneskerettighetskonvensjoner og vil være avgjørende for praktiseringen av barnekonvensjonen³

I en barnets beste vurdering av datalagringsdirektivet blir det en avveining mellom nevnte forpliktelser til beskyttelse og personvern. Redd Barna legger til grunn, i tråd med barnekonvensjonens system, at der hensynet til barns beskyttelse gjør det nødvendig, må hensynet til personvernet i enkelte tilfeller vike. I lys av forpliktelsene til å beskytte barn mot seksuelle overgrep via ny teknologi, kan lagring av data for etterforskningsformål være formålstjenelig og nødvendig. Fordi lagringsplikten av alles trafikkdata vil være et omfattende inngrep i barn og voksnes rett til personvern, etterlyser vi likevel bedre dokumentasjon på at datalagringen er formålstjenelig og at dette er nødvendig for å beskytte barn.

Ny teknologi – nye arenaer for seksuelle overgrep mot barn

Ny teknologi skaper nye arenaer for seksuelle krenkelser og overgrep mot barn, selv om de fleste overgrep fremdeles begås av en person som barnet har et tillitsforhold til og som er i barnets nære relasjoner. Overgripere misbruker nettet til å utveksle og produsere bilder og filmer av overgrep og mishandling av barn. Bilder og filmer utveksles mellom overgripere på tvers av landegrenser, og det misbrukes av enkeltpersoner i lukkede grupper og/eller av kommersielle aktører som selger bilder og filmer som dokumenterer vold og seksuelle overgrep mot barn. Ved hjelp av ny teknologi er det i dag mulig å kjøpe ”liveoverføringer” der man bestiller seksuelle handlinger fra barn, helt uavhengig av landegrenser. Samtidig kan også nettet misbrukes til å planlegge overgrep mot barn i andre land, og nettet er også en kontaktarena og en kanal for å misbruke barn til utnytting i menneskehandel. Barn i Norge kan også utsettes for seksuelle overgrep som følge av sin nettbruk. Så godt som alle barn er sosialt aktive nettbrukere, og barn kan møte overgripere gjennom kontaktarenaer på nettet. Slike overgrep kan begås online gjennom at barn produserer såkalt egenprodusert innhold og/eller at barnet møter overgriper via nettet.

Nettrelaterte overgrep omtales i Storbritannia som ”glocale”, for å synliggjøre at nettrelaterte overgrep både har globale og lokale sider. Bilder og filmer av seksuelle overgrep mot barn kan få en global utbredelse på nettet, og kontaktetablering mellom overgriper og barn eller en som formidler salg av barn, skjer globalt. Samtidig er også begrepet ”glocale” en påminnelse om at vold og seksuelle overgrep begås mot et barn i et lokalsamfunn.

For å beskytte barn mot seksuelle overgrep via nettet, må flere tiltak iverksettes internasjonalt, nasjonalt og lokalt. De senere årene har en rekke tiltak for å styrke barns rett

³ *Barnekonvensjonsboka, Barns rettigheter i Norge* s.112

til beskyttelse mot vold og seksuelle overgrep blitt iverksatt. Redd Barna har vært pådrivere for å styrke den nasjonale lovgivningen blant gjennom straffeloven mot barnepornografi og grooming direkte knyttet til internett. I rettspraksis ser vi at saker der barn utsettes for ulike former for seksuelle overgrep på nettet ofte avgjøres ved bruk av de ordinære straffebestemmelsene om seksuelle overgrep. Handlingene rammes av ulike straffebestemmelser avhengig av hva slags type overgrep som er begått, alvorlighetsgrad og barnas alder.⁴

En arbeidsgrupperapport skrevet på oppdrag for Justisdepartementet *Forebygging av internettrelaterte overgrep* har resultert i enkelttiltak for å styrke arbeidet for å beskytte barn via nettet.⁵ Kripos har blant annet etablert en rapporteringsfunksjon, en såkalt "Rød knapp" der publikum kan tipse om saker som handler om seksuelle overgrep på nettet, enten det gjelder mistanke om ulovlig innhold og/eller seksuelle krenkelser og henvendelser mot barn via kontaktarenaer på nettet. Vi viser til et hovedpoeng i arbeidsgrupperapporten er at samfunnet må ha en helhetlig og tverrfaglig tilnærming for å beskytte barn mot nettrelaterte overgrep.

Trafikkdata – det eneste verktøyet for å etterforske nettrelaterte overgrep?

Kripos har i debatten om datalagringsdirektivet påpekt at lagring av trafikkdata er en sentral forutsetning for å etterforske saker om seksuelle overgrep via nettet.⁶ Kripos viser til at bruken av trafikkdata er et helt sentralt bevismiddel og verktøy i etterforskning av seksuelle overgrep mot barn, fordi avdekking skjer gjennom kartlegging av internettabonnement. Manglende datalagringsdirektiv kan ifølge Kripos hindre etterforskning av saker der nordmenn har vært i besittelse av ulovlig innhold, der barn blir utsatt for seksuelle overgrep i nære relasjoner og/eller har møtt overgriper via nettet. Siden nettrelaterte overgrep krysser landegrensene, mener Kripos at det er behov for ensrettede regler omkring lagring av trafikkdata.⁷

Samtidig som Redd Barna tar høyde for Kripos' sine erfaringer og synspunkter om lagring av trafikkdata, mener vi at det må utredes videre hvor effektivt datalagringen vil være for å avdekke, etterforske og rettsforfølge seksuelle overgrep mot barn. Etter det Redd Barna forstår vil det være metoder overgripere kan benytte for å unngå lagring. Det er derfor viktig å få mer kunnskap om direktivet vil være effektivt i å oppklare denne type saker og det knytter seg av samme grunn usikkerhet til hvorvidt lagringen vil virke preventivt. Vi viser i den forbindelse til Barneombudets høringsuttalelse, hvor det pekes på at utfordringer

⁴ *Nettrelaterte overgrep og rettspraksis. Overgrep som følge av kontaktetablering på internett.* Hanne Nicolaisen. Redd Barna

http://www.reddbarna.no/default.asp?V_ITEM_ID=15156

⁵ *Forebygging av internettrelaterte overgrep mot barn, Arbeidsgrupperapport*

http://www.regjeringen.no/kilde/jd/nyh/2007/0012/DDD/PDFV/305458-faremo-rapport_30.1.2007.pdf

⁶ Kronikk Aftenposten "Bør offerets rett veie tyngst?" av John Ståle Stamnes politioverbetjent, KRIPOS

<http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/article3374496.ece>

⁷ www.politiet.no

knyttet til å ivareta barns rettsikkerhet i straffesaker om seksuelle overgrep ikke først og fremst har sin årsaksforklaring i fraværet av datalagringsdirektivet.

Redd Barna mener det er avgjørende at politiet har effektive verktøy til å etterforske internettrelaterte overgrep. Vi savner imidlertid vurderingen av alternative måter å sikre gode vilkår for etterforskning av slike saker, uavhengig av datalagringsdirektivet. Redd Barna mener derfor at det er uheldig at det i diskusjonen tegnes et bilde av alt eller ingenting.

Behov for mer kunnskap om effektive virkemidler

Redd Barna spør seg om datalagringsdirektivet er svaret på de utfordringer man står overfor ved beskyttelse av barn på nettet. Vi mener det er behov for mer kunnskap om hvordan vi kan utnytte dagens muligheter og etterforskningsmetoder bedre, samtidig som vi etterlyser vurderinger av alternativer til datalagringsdirektivet.

I det videre utredningsarbeidet vil vi derfor anbefale at det gjøres analyser av svakheter i dagens system og ser på alternativene til lagring av data uten at det innebærer systematisk lagring av hele befolkningens trafikkdata. Diskusjonen om datalagring vil på denne måten bringe oss viktige steg videre i forståelsen av denne type overgrep og de virkemidlene som effektivt kan bekjempe denne typen kriminalitet mot barn. I tillegg bør det også vurderes om det er mulig å sikre bedre tilgang til trafikkdata, og spesielt internettabonnement, uten at datalagringsdirektivet må innføres.

Det er et særlig behov for å utrede dette nærmere fordi utgangspunktet for direktivet er et annet enn målet om økt beskyttelse av barn. Redd Barna ber derfor departementene utrede direktivets betydning for å beskytte barn nærmere, herunder forholdet til våre forpliktelser som følge av FNs barnekonvensjon.

Vennlig hilsen

Redd Barna

Marianne Borgen
Leder Norgesprogrammet

Marianne Hagen
Rettighetsrådgiver

Kaja Hegg
Rådgiver